

Системата за социални грижи разчита на високите данъци, особено данък общ доход, което обаче не предизвиква озлобление, както би станало в Съединените щати например. Много хора в Норвегия се гордеят с тяхната система за социално подпомагане, но норвежката скромност не им позволява да се хвалят.

– Това е системата, която сме си избрали – делово каза Сисел, втората ми преподавателка по норвежки, – и аз с удоволствие плащам данъци за нея.

С удоволствие плаща данъци за социално подпомагане?

Изненадах се, като чух същото мнение от много норвежци, което беше една от главните причини за отказа на Норвегия да стане член на Европейския съюз. Никой не искаше да се откаже от тази всеобхватна социална система, която помага на всички норвежци.

Докато растях в Минесота, баща ми ме учеше, че скандинавското общество е утопична система, която помага на всички членове на обществото. Когато веднъж ни попитаха защо сме в Норвегия, аз се пошегувах, че двамата с Кати имаме задача да разкрием тайните на норвежката социална система, като родим бебе. На Кати обаче не ѝ беше много забавно...

По времето, когато моят праядо Елеф напуснал Лустерфьор, Норвегия била най-бедната страна в Европа. Норвежците масово заминавали. Емигрирали повече от 750 000 души. Това е втората най-многобройна емиграция на глава от населението след Ирландия.

След откриването на петрол и природен газ през шейсетте години на XX век, както и получаването на хидроелектрическа енергия от водоемите в страната, Норвегия става най-богатата държава в Европа. Благодарение на огромните петролни залежи в Северно море, Норвегия е третият най-голям износител на петрол в света.

– Останалите европейци ни наричат „синеоките араби“ – обясни ми Кнут.

Вместо да позволи на „Филипс Петролиум“ да извърши сондирането, норвежкото правителство основало своя петролна компания, „Статойл“. Парите отиват в специален петролен фонд, за да подпомагат разходите на правителството и да поддържат относително ниски данъците за социалното осигуряване.¹

– Норвегия е богата не само заради „Статойл“ – разказа ми Кнут, – но и защото като държава взехме решение да споделяме един с друг ресурсите си, както правят хората в Швеция и Финландия. Намерихме линията на сливане между социалната солидарност и демократичния идеал. Затова нямаме бедняци като в Съединените щати, нито пък такава голяма престъпност.

– Сега в Норвегия имаме петрол и газ, затова сме силни. Поне си мислим, че сме силни – потвърди и нашият хазяин Арне, но се тревожеше, че наред с изобилието и благоденствието идват мултинационални корпорации, които се опитват да трупат капитал от новооткритото богатство. – Някои от нас, норвежците, смятат Норвегия за петдесет и първия американски щат. Тъй като имаме „Макдоналдс“, „Бургер Кинг“ и други такива, някои норвежци мислят, че сме като Америка.

Казах му, че не виждам нещата по този начин и че според мен Норвегия е запазила характера си въпреки големия си възход.

– Това е хубаво – отвърна той.

И все пак очаквах, че Норвегия е безупречно чиста като Швейцария. Фермите, градчетата и селата общо взето бяха спретнати, но новият прилив от заведения за бързо хранене като „Хамбургери О’Мартинс“ и смесени магазини като „7-Илевън“ бяха довели със себе си и разхвърлянето на боклуци наоколо.

Донякъде изпитах облекчение, че съм открил недостатък в рая, и благодарност, че Норвегия не е твърде взискателна. През свежото лято космати мъже, току-що идващи от плажа, се разхождаха в магазина за хранителни стоки без ризи и обувки. Един ден влязох в павилион „Нарвесен“ да си купя химикалка, но не можах да открия човек, който да ме обслужи. Чух

---

¹ А държавната политика следва правилото, че „петролните пари“ са сигурност за бъдещите поколения. – Бел. ред.

пускане на вода в тоалетната отзад и оттам излезе продавачът, който вдигаше ципа на панталоните си и си запасваше ризата. Когато предложих да платя една химикалка „Бик“, той ми я даде без пари и рече:

– Няма проблем.

В Норвегия представата за влизане без разрешение в чужда собственост е много различна от тази в САЩ. Хората може да се къпят във водата независимо от това кой е собственикът на имота и да разпъват палатка за една нощ, където искат. Чувствах атмосфера на толерантност и свобода в обществото, която според мен прави норвежците много по-спокойни от американците. Разбира се, с изключение на обществените норми на поведение на *Янтеловен*, които дисциплинират хората. Освен това строгите закони в някои области, например срещу алкохола, илюстрират социалното инженерство в опитите населението да се промени към по-добро. И все пак Норвегия е една от страните с най-ниска престъпност в света, въпреки 720 000 регистрирани огнестрелни оръжия.

Онези, които извършат тежки престъпления, прекарват максимална присъда от двайсет и една години затвор.

– Но никой не остава в затвора повече от пет години – обясни учителката ми по норвежки Сисел, някак иронично. Вместо понякога регресивни наказания за провинилите се, норвежкото правителство иска да реинтегрира престъпниците в обществото, за да не бъдат в тежест. Затова престъпниците често прекарват пет години в затвора и получават образование. – Това е като да отидеш в университет, само че напускаш затвора, без да си натрупал дълг заради плащане на квартира и храна – добави Сисел и ми показа снимка в учебника по норвежки на затворническа килия с уютна домашна обстановка, дървени стени и гледка към фиорд, която изглеждаше по-хубава от студентска стая.

Да отидеш в пандиза в Норвегия, не било толкова лошо, пък и държавата плаща сметката.

– Виждате ли онова? – попита ме веднъж един таксиметров шофьор и посочи през стъклото. – Това е вторият по големина затвор в Норвегия, но там има само десетина процента норвежци. Останалите са хора от други страни, които идват тук и извършват престъпления. По-скоро е като хотел, всеки има самостоятелна стая с телевизор и достъп до интернет. Някои дори учат за адвокати, докато са в затвора, и норвежкото правителство плаща за всичко. По-добре да си затворник в норвежки затвор, отколкото свободен човек в Албания или Беларус – заключи накрая шофьорът.

Въпреки някои антиимигрантски настроения, вестниците съобщиха, че населението на Норвегия ще намалее без тези новодошли и системата за социално подпомагане се грижи и за тях.

Тази социалдемократическа идея за равенство и система на преразпределение на богатството се отнася и за работното място, където разликата в заплатите на постъпващите на работа и изпълнителните директори няма нищо общо с драстичните разлики в нивата, практикувани в множество фирми в Съединените щати.